

YANGI O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS - UZLUKSIZ TA’LIMNING SIFAT KAFOLATI

*Mullajonov Rustamjon Voxobjonovich
Andijon davlat universiteti
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor f.-m.f.n., dotsent*

Annotatsiya:Maqolada uchinchi uyg‘onish davrining uzluksiz ta’limga ta’siri, insonning shaxs sifatida kamol topishida uzluksiz ta’limning o‘rni, uning asosiy yo‘nalishlari, uzluksiz ta’limning mamlakat taraqqiyotidagi o‘rni, bugungi globollashuv jarayonlarida inson muvaffaqiyati uchun muhim asos ekanligi, tizimni takomillashtirishda inson kapitaliga bo‘lgan e’tibor, O‘zbekistonda Uchinchi Renesans davrining uzluksiz ta’limni rivojlantirishga ta’siri, ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishda Oliy ta’lim oldiga qo‘yilgan vazifalar mazmuni, uchinchi uyg‘onish davrining nazariy qoidalari haqida ilmiy asoslangan holda fikrlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: uzluksiz ta’lim, Uchinchi Renesans, modernizatsiya, innovatsiya, uchinchi uyg‘onish davri, inson, shaxs, taraqqiyot, globollashuv, muvaffaqiyat, inson kapitali, ta’lim sifati, iqtisodiy o‘sish va raqobatbardoshlik, shaxsiy va kasbiy rivojlanish, ochiqlik va integratsiya.

Zamonaviy dunyoda uzluksiz ta’lim tobora muhim ahamiyat kasb etib, insonning butun hayot siklini qamrab oladigan uzluksiz o‘quv jarayoniga aylanmoqda. Bu malaka oshirish, yangi qiyinchiliklarga moslashish va shaxsiy va professional maqsadlarga erishishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

O‘zbekistonda uchinchi Renesans doirasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli o‘zgarishlar hayotning barcha sohalariga, shu jumladan ta’limga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Evropada va Sharqda Uyg‘onish davrlarining vorisi bo‘lgan uchinchi Uyg‘onish davri mamlakatni modernizatsiya qilishga qaratilgan keng qamrovli islohotlar bilan ajralib turadi.

Bugun bilim berishning xalqarolashuvi jarayonlarida O‘zbekistonda uchinchi Uyg‘onish davrining uzluksiz ta’limni rivojlantirishga ta’sirini tahlil qilish va uning sifatini yangi bosqichga olib chiqish, ushbu maqsadga erishishda Oliy ta’lim oldiga qo‘yilgan bir qator vazifalarni bajarish juda muhim hisoblanadi. Jumladan,

- uchinchi uyg‘onish davrining nazariy asoslarini va uning uzluksiz ta’limga ta’sirini o‘rganish;
- uchinchi uyg‘onish davri sharoitida uzluksiz ta’limning o‘zgarishini tahlil qilish;
- uchinchi uyg‘onish davrida uzluksiz ta’lim sifatini kafolatlash modelini ishlab chiqish;
- uzluksiz ta’limning mamlakat raqobatbardoshligini oshirishga qo‘shgan hissasini baholash.

Oliy ta’lim tizimi uchun ushbu masala ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, bu uzluksiz ta’limning mamlakat taraqqiyotidagi o‘rni haqidagi tushunchalarni chuqurlashtiradi va uning tizimini takomillashtirishda inson kapitali sifati va O‘zbekistonning global bozorda raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, uzluksiz ta’lim zamonaviy dunyoda quyidagi sabablarga ko‘ra hal qiluvchi rol o‘ynaydi:

1. Texnologiyalar va innovatsiyalarning jadal rivojlanishi. Bu – raqamli transformatsiya va tezkor texnologik o‘zgarishlar davrida ko‘nikmalar va bilimlar avvalgidan ancha tezroq eskirishi, uzluksiz ta’lim jarayoni ta’lim oluvchilarning o‘z vakolatlarini doimiy ravishda yangilab turishlariga, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishlariga va mehnat bozorining o‘zgaruvchan talablariga moslashishlariga yordam beradi.

2. Umr ko‘rish davomiyligi va mehnat faoliyatini oshirish. Bu – uzoq umr ko‘rish bilan insonlar mehnat bozorida ko‘proq vaqt sarflashini nazarda tutgan holda uzluksiz ta’lim tizimi ularga yangi ko‘nikmalarga ega bo‘lishga va ehtiyojlarga asoslangan holda ularni qayta malaka oshirish orqali yuqori tajribalarni egallash davomida talab va raqobatbardosh bo‘lib qolishlariga imkon beradi.

3. Globallashuv va xalqaro harakatchanlik. Bu - global dunyoda insonlarning ehtiyojlar asosida ish joylarivayash joylarinio‘zgartirishlarisabab, uzluksiz ta’lim jarayoni ularga yangi madaniy va kasbiy muhitlarga moslashishga, yangi tillarni o‘zlashtirishga va madaniyatlararo vakolatlariga ega bo‘lishga yordam beradi.

4. Shaxsiy va kasbiy rivojlanish. Uzluksiz ta’lim faqatgina professional soha bilan cheklanib qolmasdan, balki doimiy tarzda har bir ta’lim oluvchining shaxsiy o‘sishini, ijodiy salohiyatini rivojlantirishini, tanqidiy fikrlashi va hayotda muvaffaqiyat qozonishi kabi muhim sifat va ko‘nikmalarni ta’minlovchi omil bo‘lib qoladi.

5. Iqtisodiy o‘sish va raqobatbardoshlik. Bunda malakali va doimiy ravishda o‘qitiladigan ishchi kuchiga ega bo‘lish mamlakatlarning iqtisodiy o‘sishi va raqobatbardoshligining asosiy omili ekanligi nuqtayi-nazaridan uzluksiz ta’limning bu ehtiyojni mehnat unumdorligi va iqtisodiyotning innovatsion salohiyatini oshirish orqali ta’minlashi fanda nazariy asoslangan.

Demak, uzluksiz ta’lim bugungi tez o‘zgaruvchan dunyoda ham shaxslar, ham butun xalqlar muvaffaqiyati uchun muhim asos hisoblanadi.

O‘zbekistonda “Uchinchi Uyg‘onish” atamasi birinchi marta O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan O‘zbekiston Mustaqilligining yigirma to‘qqiz yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqida O‘zbekistonda yangi bir uyg‘onish – Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilayotgani haqida gapirib, bu davr quyidagi nazariy qoidalarga asoslanishi ta’kidlangan:

- Uchinchi Uyg‘onish davri O‘zbekistonning milliy o‘ziga xosligi, madaniyati va qadriyatlarini tiklash davri sifatida qaraladi. Bu o‘z mamlakati uchun vatanparvarlik va g‘urur tuyg‘usini mustahkaashga qaratilgan;

-Modernizatsiya qilish istagi.Uchinchi Uyg‘onish davri mamlakatni, shu jumladan iqtisodiyot, ta’lim, sog‘liqni saqlash va boshqa sohalarni har tomonlama modernizatsiya qilishni o‘z ichiga oladi. Maqsad O‘zbekistonni raqobatbardosh va farovon davlatga aylantirishdir;

-Dunyo hamjamiyatiga ochiqlik va integratsiya. Uchinchi Uyg‘onish davri O‘zbekistonni jahon hamjamiyatiga integratsiya qilish va global jarayonlarning faol ishtirokchisi bo‘lish vazifasini o‘z zimmasiga oladi. Bunga xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, xorijiy investitsiyalar va texnologiyalarni jalb qilish kiradi;

-Ta’lim va inson kapitalining ustuvorligi. Uchinchi Uyg‘onish davri mamlakat taraqqiyotida ta’limning hal qiluvchi rolini tan oladi. U maktabgacha ta’limdan tortib to oliy ta’limgacha bo‘lgan barcha darajalarda ta’lim sifatini oshirishga, shuningdek, uzluksiz ta’lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan;

-Ijtimoiy adolat va inkluzivlik. Uchinchi Uyg‘onish davri har bir fuqaroning rivojlanishi va o‘zini o‘zi anglashi uchun teng imkoniyatlarga ega bo‘lgan adolatli va inkluziv jamiyatni yaratishga intiladi.

Yuqoridagilarga asoslangan holda shuni ta’kidlash joizki, Uchinchi Uyg‘onish davrining nazariy asoslari barqaror rivojlanish va farovonlikka erishishda O‘zbekistonning o‘z iqtisodiyotini, jamiyatini va ta’lim tizimini modernizatsiya qilishi kerakligini anglashga asoslangan katta jarayon hisoblanib, bu davr barcha O‘zbekiston fuqarolari uchun muvaffaqiyatli kelajakni yaratishga qaratilgan strategik harakatlar dasturi sifatida qaraladi.

O‘zbekiston kontekstida “uchinchi Uyg‘onish” tushunchasi mamlakatning hayotning barcha jabhalarida uyg‘onish (tiklanish) ga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar va o‘zgarishlarni anglatgan holda ushbu kontseptsiya O‘zbekistonning milliy o‘ziga xosligi, madaniyati va qadriyatlarini tiklash g‘oyasiga, shuningdek, modernizatsiya, ochiqlik va jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuv istagiga asoslangan.

Ma’lumki, Uchinchi Renesans konsepsiyasi quyidagi asosiy qoidalarga asoslanadi:

- Zamonaviy, farovon va raqobatbardosh davlat yaratish maqsadida mamlakatning iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy tizimini chuqur isloh qilish;
- Ilg‘or texnologiyalar va innovatsiyalarni jalb qilgan holda sanoat, qishloq xo‘jaligi, transport, AKT kabi asosiy tarmoqlarni jadal modernizatsiya qilish;
- Intellektual uyg‘onish va yuqori malakali kadrlar tarbiyasini ta’minlaydigan ta’lim, fan va madaniyat sohasidagi har tomonlama taraqqiyot;
- Millatning barqaror o‘sishi va gullab-yashnashi uchun asos sifatida inson kapitalini rivojlantirish;
- O‘zbekistonning dunyoga ochiqligi, faol xalqaro hamkorlik va global jarayonlarga integratsiyalashuvi;
- Barcha fuqarolar uchun ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va inkluziv rivojlanishga intilish;
- O‘zbek xalqining milliy an‘analari, madaniy merosi va tarixiy qadriyatlarini tiklash va saqlash kabilar.

Shunday qilib, uchinchi Uyg‘onish davri O‘zbekistonning har tomonlama tiklanish va uyg‘onish davrining keng ko‘lamli kontseptsiyasi bo‘lib, jamiyat hayotining barcha sohalariga ta’sir qiladi. Bu mamlakatni gullab-yashnayotgan, rivojlangan va dunyoga ochiq davlatga aylantirishga qaratilgan uzoq muddatli rivojlanish strategiyasidir.

Yangi O‘zbekistonda Uchinchi Renessans - uzluksiz ta’limning sifat kafolati hisoblanib, bu davrning inson kamolotida bilimlarni uzluksiz egallab borishdagi ta’siri bir qator asosiy yo‘nalishlar orqali belgilab beriladi. Jumladan,

1. Uzluksiz ta’limga bo‘lgan talabning oshishi: tez texnologik taraqqiyot va mehnat bozorining o‘zgaruvchan talablari sharoitida bilim va ko‘nikmalarni doimiy ravishda yangilab turish zarurati paydo bo‘ladi. Uchinchi Uyg‘onish davri umr bo‘yi uzluksiz ta’lim olish imkoniyatlarini taqdim etish orqali uzluksiz ta’lim tizimini rivojlantirishni rag‘batlantiradi.

2. Uzluksiz ta’limning yangi shakllari va modellarini ishlab chiqish: an’anaviy yuzma-yuz ta’lim shakllari moslashuvchan va masofaviy dasturlar, onlayn kurslar va mikroo‘rganish bilan to‘ldiriladi. Bu odamlarga uzluksiz ta’limning mavjudligi va samaradorligini oshirish orqali o‘rganishni ish va hayot bilan birlashtirishga imkon beradi.

3. Uzlüksiz ta’limni lifelong learning tizimiga integratsiya qilish: uzlüksiz ta’lim barcha yosh guruhlari va ta’lim darajalarini qamrab olgan umrbod ta’lim tizimining bir qismiga aylanadi. Bu doimiy rivojlanish va kasbiy o‘qishni ta’minlaydigan uzlüksiz ta’lim yo‘lini yaratishga yordam beradi.

4. Ta’lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni kengaytirish: Uchinchi Uyg‘onish davri uzlüksiz ta’lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ta’lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning muhimligini ta’kidlaydi. Bunday hamkorlik ta’lim dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirishga va bitiruvchilarga talabni oshirishga imkon beradi.

5. Uzlüksiz ta’limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish: raqamli texnologiyalar va masofaviy ta’lim platformalarining integratsiyasi uzlüksiz ta’limni yanada qulay va interaktiv qiladi. Bu o‘quvchilarga dunyoning istalgan nuqtasidan va ular uchun qulay vaqtda bilim va ko‘nikmalarni olish imkonini beradi.

6. Uzlüksiz ta’limni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish: Davlat uzlüksiz ta’lim bilan shug‘ullanadigan tashkilotlar va jismoniy shaxslarga grantlar, subsidiyalar, soliq imtiyozlari berish orqali uzlüksiz ta’lim tizimini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlaydi va rag‘batlantiradi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, Yangi O‘zbekistonda Uchinchi Renessans - uzlüksiz ta’limning sifatini kafolatlovchi davr bo‘lib, bilimlarga asoslangan jamiyatda o‘qib-o‘rganish, o‘z-o‘zini rivojlantirish, funksional savodxon bo‘lish kabi ko‘nikmalarni egallashda uzlüksiz ta’lim insonlar hayotining ajralmas qismiga aylantirishiga yordam beradi va bu o‘z navbatida doimiy ravishda takomillashtirish, o‘zgarishlarga moslashish va individual va milliy darajada raqobatbardoshlikni oshirish uchun imkoniyatlar yaratadi.

Foydalangan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentyabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi 637-son qonuni. <https://lex.uz>
2. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 29 oktyabrdagi “Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF- 6097-son farmoni. <https://lex.uz>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘qituvchi va murabbiylar kuniga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil 30-sentabr. - <https://uza.uz/uz/posts/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevningituv-30-09-2020>.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27 martdagi “Davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi 157-son Qarori